

Aan de slag

Bouwen aan een beter Nederland

Coalitieakkoord 2026-2030

D66, VVD en CDA

30 januari 2026

Veilig Nederland, sterke samenleving

Een slagvaardige overheid

Veel mensen, van oud tot jong, ondernemers en uitvoerders ervaren de overheid als groot en ingewikkeld. De overheid loopt ook zelf vast in toegenomen complexiteit, waardoor ze beloftes niet kan waarmaken. Dat ondermijnt vertrouwen en dat kunnen we ons niet permitteren nu we voor grote transities en uitdagingen staan. Die vragen niet om nóg meer regels, maar om een overheid die duidelijk kiest, samenwerkt en levert. Daarom bouwen we aan een slanke en slagvaardige overheid die focust op wat echt nodig is. We stellen een helder doel: een overheid die eenvoudig en betrouwbaar is. Die eerlijk is over wat kan en verantwoordelijkheid neemt voor haar handelen. En die geworteld is in de samenleving en dichtbij mensen staat. Zo herstellen we vertrouwen door te laten zien: de overheid kan wél leveren.

Eenvoudig, uitvoerbaar en voorspelbaar

- De uitvoering is vaak het gezicht van de overheid. Uitvoerders, medeoverheden en ondersteunende diensten worden vanaf het begin betrokken bij beleid, zodat regels aansluiten op de praktijk en doenvermogen centraal staat.
- Met een periodieke Vereenvoudigingswet worden wetten en regels continu verbeterd. We starten met het schrappen en vereenvoudigen van minimaal 500 regels en stellen daarna een target per ministerie.

Doorbreek de Haagse muren

- We werken vaker met multidisciplinaire, domein overstijgende teams die langdurig aan grote opgaven werken, zoals het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid of het Project Beethoven. We sturen op doelen in plaats van procedures en vermijden micromanagement.
- De rijksoverheid versterkt de kennisuitwisseling met de private sector, onderwijs en onderzoek, om gezamenlijk maatschappelijke opgaven te kunnen oplossen. Er komen uitwisselingsprogramma's tussen departementen, uitvoeringsorganisaties en maatschappelijke organisaties.
- Samen met regio's werken we met strategische agenda's om grote opgaven in een gebied integraal en gezamenlijk te realiseren. Dit betekent dat we samenwerken om de kwaliteit van leven, wonen en werken van inwoners en ondernemers te verhogen. Regionale uitdagingen vragen vaak om regionale oplossingen. Daarom stellen we de kennis en kunde van de mensen in de regio zelf centraal en bouwen we voort op de aanbevelingen uit het rapport 'Elke regio telt'.

Een productievere overheid

- De overheid is fors gegroeid, maar de productiviteitsgroei bleef achter. Dit kan beter. De minister van BZK coördineert de komende jaren de vernieuwing van de Rijksdienst. We willen toe naar een fundamenteel efficiëntere en effectievere overheid, met veel minder (complexe) wet- en regelgeving, minder overhead en een minder omvangrijk ambtenarenapparaat. Hiertoe zetten we ook in op een rijksbrede taakstelling. De minister van BZK coördineert de komende jaren de vernieuwing van de Rijksdienst.
- We uniformeren de bedrijfsvoering binnen het Rijk onder leiding van het ministerie van BZK: van ICT en inkoop tot HR, onder andere door verplichte standaarden en gezamenlijke voorzieningen
- We richten een Nederlandse Digitale Dienst op: compact, deskundig en met doorzettingsmacht. Deze dienst ondersteunt de digitalisering Rijksbreed, stelt kwaliteitsstandaarden op en borgt goede ontwerpkeuzes. We verminderen afhankelijkheid van externe IT-leveranciers door meer IT-talent in dienst van het Rijk te nemen. We maken verantwoorde inzet van data en AI binnen de overheid mogelijk.

- We pakken de veelheid aan organisatievormen binnen de Rijksoverheid aan. We willen dat uitvoering en beleid dichter bij elkaar staan. Daarom gaan we verkennen of er zelfstandige bestuursorganen zijn die onder de rechtstreekse verantwoordelijkheid van een minister kunnen worden gebracht (bijvoorbeeld het UWV).
- We maken een flinke inhaalslag op digitale dienstverlening voor burgers en bedrijven. De dienstverlening van Estland is het voorbeeld. Alle overheidsdiensten moeten online toegankelijk zijn.
- Uitvoeringsorganisaties krijgen jaarlijks een efficiencydoelstelling waarvan de helft mag worden herinvesteed in doelmatigheid en verbetering.
- De Algemene Bestuursdienst (ABD) beperkt zijn focus tot het topmanagement. Topfuncties in de ABD wisselen niet vaker dan eens per zeven á negen jaar, tenzij zwaarwegende redenen eerdere wisseling nodig maken. Er vindt ook externe werving plaats en voor functies in complexe thema's wordt een duidelijke specialisatielijn ingericht.
- We werken aan de deskundigheid en vakmanschap van de overheid door mensen met specialistische kennis vaker in vaste dienst te nemen in plaats van in te huren en hen dezelfde waardering en loopbaanmogelijkheden te geven als managers. Daarvoor houden we de Wet normering topinkomens tegen het licht, geïnspireerd op Singapore. Daarmee kan externe inhuur waar mogelijk worden teruggebracht van de huidige 15,4% van de totale personele uitgaven naar 10% (de 'Roemernorm').

Vertrouwen als uitgangspunt

- De politiek bepaalt het wat, de uitvoering het hoe. Uitvoerders krijgen meer ruimte en mandaat om professionele afwegingen te maken in het belang van mensen. Waar mogelijk kiezen we voor eenvoudiger normen waarin niet is voorzien in elke uitzondering. We laten daarbij ruimte voor individueel maatwerk in de uitvoering door de professionals.
- We organiseren vaste trilogieën tussen politiek, beleid en uitvoering voor snelle feedback en bijsturing.
- Vertrouwen in burgers wordt weer het vertrekpunt: minder wantrouwen, eenvoudiger regels, maar als het vertrouwen wordt beschaamd, handhaven we streng.
- We maken meerjarige en betrouwbare afspraken met decentrale overheden. Zo ontstaat een gelijkwaardige samenwerking waarin iedere bestuurslaag verantwoordelijkheid neemt en kan leveren.

Nationale veiligheid

Nederland moet verdedigd worden tegen een veelheid aan bedreigingen van onze nationale veiligheid. Cyberaanvallen op vitale bedrijven, verdachte dronevluchten en ondermijnende criminaliteit waar zelfs jongeren voor worden geronseld. Daarnaast is er groeiende geopolitieke onzekerheid en zien we een toename aan hybride, militaire en terroristische dreigingen. Het meest zichtbaar is het toegenomen risico op (onbedoelde) verdere escalatie tussen Rusland en het Westen. Nu al is er sprake van hybride activiteiten door Rusland, waaronder sabotage, spionage en digitale aanvallen. Tegelijkertijd zijn we steeds vaker doelwit van ongewenste overdracht van kennis en technologie door landen als China en Iran.. De nationale veiligheid staat ook nog steeds onder druk van (jihadistisch) terrorisme, de opkomst van anti-institutioneel extremisme en de normalisering van rechts-extremistisch gedachtegoed.

De stapeling van deze dreigingen voor onze nationale veiligheid stelt ons de komende jaren voor in ieder geval vijf grote uitdagingen:

1. Versterken van onze weerbaarheid tegen hybride (sabotage)acties door (non)statelijke actoren.
2. Bestrijden van de dreiging vanuit jihadistische en extremistische netwerken in Nederland, met specifieke aandacht voor online radicalisering.
3. Tegengaan van dreigingen tegen de democratische rechtsstaat door de georganiseerde en ondermijnende misdaad.
4. Uitbouwen van onze technologische (inlichtingen)capaciteiten, zodat onze diensten technologisch voorop lopen.
5. Versterken van eigenstandige, unieke inlichtingenposities, waarmee bijgedragen wordt aan Europese strategische autonomie en we minder afhankelijk worden van andere landen.

Dit vraagt om inlichtingen- en veiligheidsdiensten en een Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid (NCTV) die snel, doortastend en proactief kunnen handelen. We houden vast aan ons unieke stelsel waarbij de diensten opereren binnen de kaders van de democratische rechtsstaat. Tegelijkertijd is het noodzakelijke te investeren in de robuustheid van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, zodat zij in alle omstandigheden effectief en proportioneel kunnen optreden, nieuwe technologie kunnen benutten, en over voldoende digitale infrastructuur kunnen beschikken. Dit willen we doen:

- Voorkomen is beter dan genezen. Daarom intensiveren we de samenwerking op het gebied van inlichtingen- en veiligheidsdiensten op Europees niveau. We willen een Europese equivalent van *Five Eyes*, om zo met een kopgroep van Europese landen samen te werken op inlichtingengebied
- We stellen versneld een nieuwe en versterkte Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten op. Deze wet moet techniekneutraal zijn, zodat veranderingen in technologieën de diensten niet op achterstand plaatsen. We richten de wet zodanig in dat er sprake is van een dreigingsgerichte wet in plaats van de huidige wet die gericht is op inlichtingenmiddelen. Daardoor kan wendbaar en effectief opgetreden worden als de dreiging daarom vraagt. Tenslotte voegen we de toezichthouders samen, waardoor geïntegreerd toezicht kan plaatsvinden met voldoende (rechtsstatelijke) waarborgen.
- We vergroten de (operationele) capaciteit voor inlichtingenonderzoek van de Militaire en Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (MIVD en AIVD), waarbij de diensten ook de eigenstandige inlichtingenpositie ontwikkelen en daarmee bijdragen aan Europese strategische autonomie.
- We stellen de diensten in staat nieuwe technologie maximaal te benutten en opponenten te doorzien, door te beschikken over het beste technisch talent, voldoende technologische capaciteiten en door meer samenwerking met (innovatieve) techbedrijven.

- We breiden de defensieve en offensieve cybercapaciteiten uit tegen dreigingen vanuit het buitenland, onder andere door het ontwikkelen van actieve cyberverdedigingsmaatregelen. We zetten hierbij in op het eerder en beter onderkennen van de cyberdreiging, door middel van een geïntegreerd inlichtingenbeeld op basis van data van diverse (private) organisaties. We versterken de wettelijke grondslag voor het delen van data met private partijen, waarin gewaarborgd wordt dat deze data niet bij vreemde mogendheden terecht komen. Dit vraagt om een gecoördineerde aanpak op monitoring en detectie door samenwerking tussen inlichtingen- en veiligheidsdiensten, NCTV, het Nationaal Cyber Security Centrum, bedrijfsleven en onze Europese partners.
- Cybercriminelen met duidelijke banden met het Russische regime worden op de Europese Sanctielijst geplaatst.
- Er komt gedifferentieerd toezicht voor operaties tegen buitenlandse dreigingen en voor het onderscheppen van militaire communicatie enerzijds, en inlichtingenwerk waarbij Nederlandse burgers rechtstreeks worden onderzocht anderzijds.
- We bestrijden desinformatie en online beïnvloeding. We vergroten de mogelijkheden om desinformatie te verwijderen in Europees verband en benutten alle mogelijkheden om sociale media platforms hierbij op hun verantwoordelijkheid aan te spreken. We beleggen de taak voor het monitoren van de herkomst en verspreiding van desinformatie bij de NCTV en de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- We stimuleren onze diensten om tactische inlichtingen vaker publiek te maken, zolang dit kan zonder de inlichtingenpositie te schaden.

Een weerbare samenleving moet "samenredzaam" zijn. We betrekken daarom de hele samenleving bij veiligheid en crisisbeheersing. Dat begint in buurten en dorpen waar mensen verantwoordelijkheid nemen, voor elkaar zorgen en een beroep op elkaar kunnen doen in geval van nood. De organisatie daarvan draagt bij aan het versterken van onze paraatheid tegen de dreiging van hybride oorlogsvoering en andere crisissituaties. Dit willen we doen:

- We zetten samen met lokale overheden en veiligheidsregio's buurtcrisisteams op van burgers die bij rampen en crises kunnen worden ingezet.
- We zorgen dat de locaties waar mensen bij crisissituaties terecht kunnen in buurten en dorpen, zoals buurthuizen en brandweerkazernes, hiervoor beschikbaar zijn.

Daarnaast zorgen we voor een versterkte aanpak van contraterrore, het tegengaan van radicalisering en het versterken van het stelsel bewaken en beveiligen. Dit willen we doen:

- We versterken de (lokale) aanpak van contraterrore en zetten in op een gecoördineerde aanpak van radicaliserende jongeren. Daarbij wordt (online) radicalisering tegengegaan door middel van preventie en vroegsignalering, en door het vergroten van kennis en vaardigheden van professionals.
- Terroristische content dient altijd binnen één uur na het bevel van de toezichthouder offline te zijn gehaald.
- We zorgen ervoor dat terroristische organisaties in Nederland en in de EU zo snel mogelijk kunnen worden verboden.

- Wie zich aansluit bij een terroristische organisatie verliest het Nederlanderschap als er sprake is van een dubbele nationaliteit. Daarom zetten we de Wet Permanentmaking intrekking Nederlanderschap in het belang van de nationale veiligheid door. We zorgen voor meer juridische mogelijkheden voor uitbreiding van het toezicht op vrijgekomen terrorismeveroordeelden waarvan het Nederlanderschap is ingetrokken, maar die nog niet uitgezet kunnen worden en anders buiten beeld dreigen te raken. We maken de Wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding permanent, we creëren een tijdelijke toezichtsmaatregel nationale veiligheid naar analogie van het Verenigd Koninkrijk en Duitsland en we creëren de mogelijkheid van elektronische monitoring in combinatie met een gebiedsgebod. De tijdelijke toezichtsmaatregel wordt periodiek getoetst en levert geen aanspraak op op voorzieningen. We blijven tegelijkertijd inzetten op vertrek.
- We investeren in het stelsel van bewaken en beveiligen, om tegenwicht te bieden aan de toegenomen dreiging tegen bijvoorbeeld politici, journalisten en advocaten. Aanbevelingen uit het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid naar aanleiding van de moord op Peter R. de Vries, worden onverkort uitgevoerd. De dreiging tegen belangendragers komt deels vanuit criminele netwerken die de democratische rechtsorde willen ondermijnen. Naast het werk van de Nationale Politie en het OM, die hiertegen optreden, zal de AIVD binnen het huidige mandaat een versterkte bijdrage leveren aan het duiden van dreigingen en het samenbrengen van relevante inlichtingen.

De sterkste economie van Europa

Een sterke economie is de basis onder onze welvaart en welzijn. Onze zorg, sociale zekerheid, onderwijs en veiligheid kunnen we alleen betalen omdat elke dag mensen opstaan om aan de slag te gaan. Omdat er ondernemers zijn die met creativiteit, vakmanschap en lef onze samenleving vooruithelpen. Maar ons verdienvermogen staat onder druk. Wanneer andere landen sneller in productiviteit groeien, raakt Nederland achterop. Het besef dat elke euro die uitgegeven wordt, eerst verdiend moet worden, moet daarom weer centraal komen staan. Economische groei is daarmee een van onze belangrijkste missies. Om onze welvaart ook in de toekomst te behouden, is het nodig om te moderniseren, te verduurzamen, te innoveren en te investeren

De belangrijkste stap die we nu kunnen zetten voor de welvaart van morgen, is zorgen dat mensen en bedrijven meer kunnen en willen investeren in de economie van de toekomst. En terwijl er een grote noodzaak is voor economische groei, lopen investeringen nu juist terug. Dat raakt ons verdienvermogen en toekomstige welvaart. Het is dus nodig dat de overheid minder consumeert, meer investeert en meer private investeringen mogelijk maakt. We zijn bereid om de keuzes te maken die nodig zijn voor een sterke economie, een efficiënte overheid en een sterk Nederland. We zetten in op rust, stabiliteit en voorspelbaarheid, omdat we realiseren dat besluiten tot investeringen over een lange termijn worden genomen. Het vertrouwen dat werken, ondernemen en investeren in Nederland loont, moet groeien. Zo wordt Nederland de sterkste economie van Europa, met het beste investeringsklimaat.

Investeren

We stellen onszelf ten doel dat het bedrijven lukt om in Nederland financiering op te halen, of het nou om mkb, *startups*, *scale-ups* of grootbedrijf gaat. Baanbrekende ondernemingen moeten weer groot kunnen worden in Nederland. We nemen daarom extra stappen om meer investeringen los te maken en het vestigingsklimaat en de financieringsketen te versterken. Dit willen we doen:

- We richten binnen twee jaar na de start van het kabinet een Nationale investeringsinstelling op om de Nederlandse kapitaalmarkt te versterken en voor ons verdienvermogen op lange termijn. De instelling is er om financiering te verstrekken aan projecten en bedrijven die deze financiering niet zelfstandig op de private financieringsmarkt kunnen ophalen. De instelling zal overwegend marktconforme financiering verstrekken, die kan bestaan uit eigen vermogen en verschillende type leningen.
- Deze instelling kan bestaande instrumenten integreren, is de Nederlandse partner van de Europese investeringsbank en werkt op afstand van politiek en departementen. De investeringsinstelling is gericht op private investeringen, verdringt privaat kapitaal niet en mobiliseert institutioneel kapitaal. We doen een extra kapitaalstorting en brengen ook borg- en garantstellingen hier onder. De instelling is er niet voor publieke taken. Die investeringen lopen via de Rijksbegroting.
- Om te zorgen dat bedrijven betere toegang krijgen tot financiering werken we in Europa aan een kapitaalmarktunie en vervolmaking van de bankenunie. We harmoniseren het toezicht op het financiële stelsel, ontwikkelen diepere nationale kapitaalmarkten en stroomlijnen regelgeving. We vormen een kopgroep met gelijkgestemde landen om op korte termijn regels, zoals het faillissementsrecht, te harmoniseren.
- We maken waar mogelijk gebruik van Europese cofinanciering en investeringskansen, bijvoorbeeld via het *European Competitiveness Fund*, de *Chips Act 2.0* en zogenaamde IPCEI's (projecten met een groot gemeenschappelijk belang). We zorgen met een nationale EU-financieringsvoorziening voor voorspelbaarheid en toegang van Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen tot Europese innovatieprogramma's.

- We kiezen voor een fiscaal stabiel vestigingsklimaat. We willen bedrijven ondersteunen in investeringen die passen bij onze economie van de toekomst, door uitbreiding van de WBSO voor ontwikkeling van AI en technologie en behoud van de Innovatiebox. De EIA, MIA en VAMIL worden waar mogelijk samengevoegd tot één robuuste investeringsregeling. Kredieten voor het mkb, zoals de BMKB, blijven onverminderd in stand. We willen zoveel mogelijk een gelijk speelveld in Europa, daarom verhogen we de vennootschapsbelasting niet. De vrijheidsbijdrage voor bedrijven is ingevuld als taakstellende verhoging van de arbeidsongeschiktheidsfonds-premie. Over de invulling zal overleg plaatsvinden met ondernemersorganisaties.
- We stimuleren dat mensen hun spaargeld meer beleggen in de Nederlandse economie. Er komt een EU-beleggingsrekening en we onderzoeken een win-win-lening. Daarnaast stimuleren we lange termijn beleggingen door het nieuwe Box 3 stelsel op werkelijk rendement door te ontwikkelen naar een vermogenswinstsystematiek.
- Een sterke financiële sector zorgt voor meer investeringen in Nederland. We zetten de ambitieuze aanpak van regeldruk door, waaronder het meer risicogestuurd maken van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme. We zorgen dat regels voor *fintech's* in lijn zijn met internationale standaarden.

Innovatie

Om in de toekomst onze welvaart, en daarmee de financierbaarheid van de gehele publieke sector op peil te houden, moeten we investeren in innovatie. Het geld wordt in de toekomst verdiend met technologie die er nu nog niet is. Economische kracht vertaalt zich in de huidige geopolitieke omstandigheden bovendien steeds meer naar geopolitieke macht. Innovatie en toegepaste kennis zijn daarmee bepalend voor onze geopolitieke positie in de wereld. Dit willen we doen:

- Het kabinet werkt toe naar de 3%-norm voor R&D-investeringen. Daarvan moet het grootste deel van het bedrijfsleven komen, maar de overheid kan met publieke investeringen ook private investeringen aanjagen. De overheid moet daarnaast de randvoorwaarden creëren en vaker optreden als *'launching customer'* voor innovatieve technologieën. We gaan door met de uitvoering van de Nationale Technologiestrategie en ondersteunen regionale innovatieclusters.
- Om innovaties vanuit de ontwikkelfase te laten doorgroeien, zetten we het Nationaal Groeifonds in en sluiten we waar mogelijk aan op Europese cofinanciering.
- Voor de uitvoering van de Nationale Technologiestrategie investeren we in regionale innovatieclusters, deelname aan Europese innovatieprogramma's en publiek-private innovatieprogramma's.
- Nederland blijft vol inzetten op de komst van de Einstein Telescoop. Daartoe zoeken we nadrukkelijk samenwerking met Duitsland en upgraden we de *Pathfinder*.
- We benutten de inkoopkracht van de overheid voor het uitlokken van disruptieve innovaties en bieden een eerste afzetmarkt via het zogeheten DARPA-model. We richten hiervoor een Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie op.
- We maken gebruik van de ruimte die Europese wetgeving biedt voor *'Regulatory sandboxes'* en vergroten de experimenteerruimte voor jonge technologiebedrijven.
- Wetenschappelijke kennis moet meer worden omgezet in economische waarde (valorisatie). Om meer succesvolle spin-offs van onderwijsinstellingen te creëren, is het doel dat Nederlandse kennisinstellingen (inclusief de academische ziekenhuizen) werken met de beste deal terms voor *startups* van de hele westelijke wereld. We bundelen de krachten van *technology transfer offices* (TTO) in één nationale TTO, verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitrol van *best practices*.
- Conform het Nationaal AI-Deltaplan, werken we onder andere aan een AI-Rekenkrachtplan, beslechten we structurele barrières in ruimte, energie en vergunningen die aanleg van digitale (AI-)infrastructuur belemmeren en versterken we AI-adoptie en -geletterdheid in Nederland.

Ondernemerschap

Ondernemers zijn cruciaal voor het bereiken van meer economische groei, voor brede welvaart en voor de uitdagingen van de toekomst. Ondernemers moeten daarom de ruimte krijgen om te ondernemen, te groeien, te vergroenen en zij moeten de waardering krijgen die zij verdienen. Bedrijven staan niet op zichzelf, maar versterken elkaar en hebben een overheid nodig die faciliteert en rust, reinheid en regelmaat creëert. Dit willen we doen:

- De Aanpak Regeldruk wordt doorgezet. Jaarlijks schrappen of vereenvoudigen we minimaal 500 regels. We stellen ambitieuze regelreductietargets vast per ministerie, onder de coördinatie van de minister van EZ. We laten alle wet- en regelgeving doorlichten en schrappen regels die hoge lasten met zich meebrengen en/of niet goed werken. Met gemeenten werken we standaarden uit voor een lagere regeldruk en eenduidige regels, zodat lokale regels niet onnodig belastend zijn voor ondernemers.
- Het kabinet gaat ingewikkelde regels voor burgers en bedrijven simpeler maken. Daartoe zal het kabinet jaarlijks een Vereenvoudigingswet naar de Kamer sturen met concrete voorstellen vanuit departementen, toezichthouders en uitvoeringsinstellingen. De eerste Vereenvoudigingswet zal begin 2027 van kracht worden.
- Onze ambitie blijft om onnodige nationale koppen op Europese regels te schrappen. Europese richtlijnen en regelgeving worden sneller en zoveel mogelijk 1-op-1 geïmplementeerd. We onderschrijven de Europese Omnibus-wetgeving. We maken afspraken met toezichthouders om regels niet strenger te interpreteren dan nodig is en administratieve lasten te beperken.
- De vergunningverlening voor bedrijven moet worden versneld, bijvoorbeeld via digitalisering. We bezien of en hoe bij eenvoudige aanvragen, wanneer termijnen door de overheid worden overschreden, een vergunning automatisch kan worden goedgekeurd en de leges worden kwijtgescholden. Voor grotere projecten laten we waar mogelijk constructie en vergunningaanvraag parallel lopen. Ook wordt de gemeente verplicht om binnen 12 weken op bezwaren over vergunningen te beslissen.
- Ondernemers kunnen alleen ondernemen met stabiel beleid en stabiele belastingen. Met het oog op een gelijk speelveld willen we vaak ter discussie gestelde regelingen behouden die belangrijk zijn voor bedrijven. Denk aan de expatregeling, innovatiebox, bedrijfsopvolgingsregeling, verliesverrekening, de deelnemingsvrijstelling en WBSO. Fiscale regelingen voor ondernemers, zoals de WBSO en Werkkostenregeling, worden minder complex gemaakt en administratieve lasten worden verminderd. Voor DGA's moet de belastingdruk in evenwicht zijn.
- Het stelsel van sociale zekerheid moet werken voor werknemers en werkgevers, zodat een baan aanbieden aantrekkelijker wordt.
- De Nederlandse arbeidsmarkt heeft talent nodig. We leiden via mbo, hbo en wo talent op gericht op de arbeidsmarkt en trekken waar nodig gericht internationaal talent aan. De maatregelen hiervoor zijn opgenomen in het onderwijshoofdstuk.
- *Start-* en *scaleups* moeten kunnen groeien in Nederland. We maken het daarom makkelijker om medewerkers deels te betalen in aandelen(opties) en breiden opties uit om financiële medewerkersparticipaties fiscaal voordelig te verstrekken. De op te richten investeringsinstelling zorgt voor meer durfkapitaal voor *start-* en *scale-ups*.
- Ruimte voor zzp'ers. We pakken schijnzelfstandigheid aan door de conceptwet Vbar die hierover gaat over te splitsen en een rechtsvermoeden van werknemerschap in te voeren. Het overgebleven deel van de Vbar vervangen we zo snel mogelijk door de Zelfstandigenwet.
- We stimuleren duurzaam en verantwoord ondernemerschap. We nemen het 'rentmeestervennootschap' op in de wet als rechtsvorm voor bedrijven. We verlagen administratieve lasten en kosten voor bedrijven die duurzaam willen ondernemen.
- De Nederlandse economie is mede sterk vanwege toonaangevende grote bedrijven, die kiezen voor groei en een duurzame toekomst in Nederland. We versoberen de expatregeling niet.

- Ondernemers in een winkelgebied zorgen voor de ziel van een binnenstad of dorp, sponsoren de voetbal- of hockeyclub en zorgen voor sfeer met Kerst en Sinterklaas. Daarom zetten we de impulsaanpak winkelgebieden voort.
- Familiebedrijven zijn van groot belang voor onze economie, daarom versoberen we de bedrijfsopvolgingsregeling en doorschuifregeling niet.
- We stimuleren vrouwelijk ondernemerschap via het initiatief 'Code V 'en stellen ons tot doel dat vrouwelijke ondernemers in 2030 relatief net zoveel financiering ophalen als mannelijke ondernemers.

De overheid kiest voor groei

De overheid kiest voor economische groei, waarbij we inzetten op innovatie, verduurzaming en de verhoging van productiviteit. Conform het rapport-Wennink sturen we actief op 1,5% structurele economische groei en als dat niet wordt gehaald, sturen we bij. Nederland heeft ecosystemen die draaien op samenwerking tussen grote bedrijven, mkb, startups en kennisinstellingen. We kiezen daarom voor een gerichte en gefocuste ecosysteem-benadering en voeren economisch beleid gericht op deze systemen. Dit willen we doen:

- We gaan door met het nieuwe strategische industriebeleid met focus op bepaalde domeinen en markten op basis van potentieel verdienvermogen, maatschappelijke opgaven en belang voor onze strategische autonomie.
- In lijn met de bestaande focus op het industriebeleid, kiezen we voor vier domeinen die essentieel zijn voor onze toekomstige economie en maatschappelijk welzijn: digitalisering en AI, veiligheid en weerbaarheid, energie- en klimaattechnologie en *life sciences* en biotechnologie. Binnen deze domeinen zetten we gericht in op het opbouwen van technologische nicheposities.
- We zorgen dat Nederland zijn sterke positie in de schone maakindustrie verder uitbouwt, met kansen voor circulaire bouwmaterialen, groene chemie, biobased plastics, waterstof en de maritieme sector.
- We geven voldoende ruimte aan fysieke uitbreiding van bedrijven. Daartoe wijzen we fysieke ruimte aan die van strategisch belang is rondom regionale innovatieclusters en tekenen we voldoende ruimte in voor bedrijventerreinen. Gemeenten die bedrijventerreinen opheffen of transformeren zorgen samen met andere gemeenten voor nieuwe ruimte voor bedrijven. Voor bedrijvigheid van nationaal strategisch belang neemt het Rijk waar nodig zelf regie.
- Om een gezonde marktwerking te bevorderen geven we de Autoriteit Consument en Markt als marktmeester twee nieuwe instrumenten: de zogenaamde call-in bevoegdheid en de *new competition* tool. In de uitwerking zorgen we voor het beperken van de regeldruk en onzekerheid.
- Een beter werkende Europese interne markt is cruciaal voor onze economische groei. We harmoniseren daarom zoveel mogelijk wetgeving die relevant is voor ondernemers, zoals het vennootschapsrecht en arbeidswetgeving. We zetten ook in op het voltooien van de interne markt.

Nederland koploper in een digitale wereld

Digitalisering en AI zijn belangrijk voor innovatie, economische groei, de krappe arbeidsmarkt en toekomstige welvaart, maar raken ook direct aan onze veiligheid, vrijheid en democratische rechtsstaat. Nederland kan hierin uitblinken door koploper te worden in verantwoorde innovatie met sterke ecosystemen van kennis, investeringen en ondernemerschap. Daarom moeten we investeren in een sterke en onafhankelijke Nederlandse en Europese-Techsector. Dat is niet alleen economisch verstandig, maar ook essentieel voor onze democratie en nationale veiligheid.

Er is behoefte aan meer grip en democratische sturing. Nederland en Europa zijn voor cruciale digitale infrastructuur sterk afhankelijk geworden van een klein aantal buitenlandse spelers. Dat maakt ons kwetsbaar in een wereld waarin technologie steeds vaker als geopolitiek machtsmiddel wordt ingezet. Die kwetsbaarheid is reëel: Nederland wordt dagelijks digitaal aangevallen door statelijke en niet-statelijke actoren. Ook daarom moet Nederland koploper worden in verantwoorde digitale innovatie en sterke Nederlandse en Europese capaciteiten ontwikkelen. Dit vraagt om een overheid die regie neemt, die kiest voor technologie, kennis en talent, die en de digitale weerbaarheid structureel versterkt om strategische afhankelijkheden doelgericht af te bouwen.

Digitale overheid en samenleving

De overheid moet digitaal betrouwbaar, toegankelijk, efficiënt, en weerbaar zijn. Nog altijd worden de kansen van digitalisering voor een efficiëntere overheid onvoldoende benut. Dat gaan we anders doen. Dit willen we doen:

- Digitale autonomie moet het uitgangspunt zijn voor de overheid. We kiezen voor een Europese digitale infrastructuur, bouwen strategische afhankelijkheden in cloud, data en cruciale systemen doelgericht af, en we splitsen grote projecten op zodat meer Nederlandse en Europese mkb'ers kunnen meedoen.
- Digitale inkoop en aanbestedingen worden gestandaardiseerd en gecentraliseerd, gestuurd op security-by-design, zero-trust, soeveriniteit, open source en ketenveiligheid. De overheid benut haar marktmacht om veilige standaarden af te dwingen en stelt rijksbrede minimumeisen op voor security.
- Om voor financiering in aanmerking te komen moeten IT-projecten van de overheid (> €5 mln.) aan centrale IT-standaarden worden getoetst.
- We versterken de technische capaciteit van de overheid door een concurrerend salarispad voor IT-specialisten in te voeren en ambtenaren te scholen in technologie en het gebruik van AI.
- Overheidsdiensten worden toegankelijk en begrijpelijk ontworpen voor iedereen, inclusief mensen met een beperking. We zorgen voor voldoende telefonische en fysieke loketten.

Digitale techniek als drijfveer voor onze economische groei

Digitale infrastructuur en sleuteltechnologieën bepalen het verdienvermogen van morgen. Nederland heeft een sterke uitgangspositie, maar Europa verliest terrein in de mondiale concurrentie, waardoor afhankelijkheden van de VS en China toenemen. Gerichte keuzes in opschaling, innovatie en randvoorwaarden zijn nodig om economische groei en onze strategische positie veilig te stellen. Dit willen we doen:

- We werken aan een nationale aanpak voor digitale infrastructuur, gericht op kennis, onderzoek en innovatie, om nieuwe technologieën sneller van de grond te krijgen.
- Nederland wordt koploper in digitale innovatie en sleuteltechnologieën. We zijn niet langer alleen een 'pilotland' maar worden ook een 'opschaalland' als het gaat om de ontwikkeling van sleuteltechnologieën zoals AI.
- We stimuleren de bouw van een AI-fabriek in Noord-Nederland en van Europees-autonome datacentra. We bouwen aan een digitaal weerbare samenleving aan de hand van een ecosysteemaanpak, waarin we samen met het onderwijs, het bedrijfsleven en de overheid een stap vooruit zetten zodat iedereen volop de kansen van kunstmatige intelligentie kan benutten.

- We scholen jonge mensen van kind tot student in cybersecurity- en digitale vaardigheden en versterken publiek-private scholingstrajecten.
- Publiek-private investeringen richten zich op toepassingen met economische en veiligheidswaarde (AI, cybersecurity, halfgeleiders, quantum en fotonica), met een focus op schaalbaarheid, productiviteit en adoptie in vitale sectoren. We versterken onze positie in de halfgeleiderindustrie en zetten in op de bouw van een quantumcomputer in Nederland.
- We houden Nederland aantrekkelijk voor innovatieve bedrijven door procedures voor digitale infrastructuur te versnellen, zonder de veiligheid en leefomgeving te verwaarlozen.

Digitale weerbaarheid

Cyberaanvallen, digitale spionage en desinformatie vormen directe bedreigingen voor onze economie, democratie en nationale veiligheid. De dreiging komt vanuit statelijke actoren, van cybercriminelen en van grootschalige beïnvloedingscampagnes en wordt door AI sneller, slimmer en schaalbaarder. Daarom moeten vitale sectoren en de (semi-)overheid aantoonbaar cyberweerbaar zijn, zodat we maatschappelijke ontwrichting kunnen voorkomen. Dit willen we doen:

- We zorgen voor een snelle implementatie van de NIS2-richtlijn gericht op digitale weerbaarheid, zodat onze vitale sectoren zijn voorbereid op cyberdreigingen en daar snel op kunnen acteren.
- Conform het advies van de Cyber Security Raad zorgen we voor centrale regie op cybersecurity om te voorkomen dat versnippering leidt tot kwetsbaarheid.
- We kiezen voor een actieve voorbereiding op grootschalige digitale aanvallen, door te oefenen met overheid, mkb en vitale sectoren, door ethische hackers te stimuleren en door snelle en gerichte uitwisseling van dreigingsinformatie tussen overheid en bedrijfsleven.
- Met de cyberbeveiligingswet versterken we de weerbaarheid van bedrijven tegen digitale dreigingen en verstevigen we de wettelijke grondslag waarmee inlichtingendiensten structureel informatie kunnen delen met private bedrijven.
- We werken aan inzicht in en afbouw van strategische technologieafhankelijkheden, met nationale stresstests op risico's voor het landsbelang en met een strategie voor ontvlechting, inclusief Europese alternatieven, aanbestedingsrichtlijnen en gedeelde *best practices*. Om onze nationale veiligheid te beschermen, blijven we digitale apparatuur in vitale sectoren uit risicolanden weren.
- Toezichthouders krijgen voldoende ruimte om talent aan te trekken en te innoveren, zodat wetgeving ook effectief wordt gehandhaafd.

Veilig en gezond online

Het internet moet een veilige en gezonde omgeving zijn, zeker voor kinderen en jongeren. In de huidige online wereld zorgen verslavende algoritmes, schadelijke content en gebrekkige moderatie voor risico's als verslaving, intimidatie, misbruik en fraude. Ook om onze democratie te beschermen, stellen we duidelijke grenzen en versterken we het toezicht. Dit willen we doen:

- Een handhaafbare Europese minimumleeftijd van 15 jaar voor sociale media met privacyvriendelijke leeftijdsverificatie voor jongeren, zolang sociale media onvoldoende veilig zijn. Er komt strenger toezicht op grote online platforms, met verplichtingen tot transparantie over algoritmes en inkomsten, en met effectieve moderatie van illegale content. Verslavende, polariserende en antidemocratische algoritmes worden verboden en strafbare content moet binnen een uur na bevel van de toezichthouder worden verwijderd. We trekken hierin samen op met andere koplopers in Europa.
- We dringen ongezonde schermtijd bij kinderen en jongeren terug, via betere voorlichting, heldere gezondheidsrichtlijnen en ondersteuning van lokale ouderinitiatieven. Ouders krijgen een Kijkwijzeradvies voor online kanalen.

- We gaan kwetsbare groepen beter beschermen, met strengere regels voor *kidfluencing*, *finfluencing*, kindgerichte marketing, strengere regulering op in-game aankopen en *buy now pay later*. We pakken online misbruik aan.
- We scherpen de mobieltjesrichtlijn voor scholen aan. Telefoons gaan de gehele schooldag 'thuis of in de kluis', met de mogelijkheid voor noodzakelijke uitzonderingen.
- We pakken (seksuele) *deepfakes* aan, door wetgeving te actualiseren, zodat mensen meer zeggenschap krijgen over hun portret, lichaam en stem. We zorgen voor een centraal en laagdrempelig meldpunt waar slachtoffers beter geholpen worden, bijvoorbeeld met verwijderverzoeken en aangiftes.
- Wat offline strafbaar is, accepteren we online ook niet. Content die misdrijven toont, wordt online niet getolereerd, behalve in journalistieke verslaggeving. We onderzoeken of we deze content kunnen verbieden en verwijderen.
- We versterken de aanpak van online fraude, intensiveren publiek-private samenwerking, en werken aan betere preventie en ondersteuning van slachtoffers bij schadeafhandeling.